

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ОЦІННО-КОНТРОЛЬНИХ ДІЙ У НАВЧАЛЬНО-МОВЛЕННЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Плануючи завдання на виховання у дітей оцінно-контрольних дій, вчитель має пам'ятати, що під час планування уроку української мови має продумати вид педагогічної оцінки, її місце в структурі заняття, прийоми і методи формування дій оцінки і контролю у дітей. Найефективнішою щодо вдосконалення якості мовленнєвого розвитку дитини є процесуальна педагогічна оцінка. Розповідь кожної дитини має аналізуватися щодо її граматичної правильності, зв'язності й логічності викладу, доступності розуміння слухачами. Наприкінці заняття вчитель дає підсумкову оцінку мовленнєвої діяльності дітей.

Постійному стимулюванню учнів щодо дій контролю і оцінки мовленнєвої діяльності сприяють такі методи і прийоми:

- настанова вчителя на наступну оцінно-контрольну діяльність. Наприклад: "Уважно слухайте відповіді (розповіді) товаришів, слідкуйте, чи всі слова вони правильно вимовляють. Пізніше ви оцінюватимете розповіді. Слідкуйте, чи за планом складена розповідь";

- запитання вчителя на зразок: "Що можна сказати про розповідь Оленки?", "Чим вам сподобалася розповідь Катрусі?", "Хто помітив помилку в реченні Тараса?", "Які зайві слова сказав у своєму реченні Іванко?", "Як правильно подібно сказати це речення (слово)?", "Як ти гадаєш, чи правильно ти побудувала речення?";

- зіставлення зразка (розповіді вчителя) з розповідями учнів. "Діти, пригадайте, якими словами я розпочала свою розповідь, а якими – Івасик?", "Чим я закінчила свою розповідь і про що в кінці розповідала Зіна?", "Повторіть це речення (слово) так, як я";

- зіставлення розповідей і відповідей дітей. Наприклад: "Чия розповідь вам найбільше сподобалась і чому саме?", "Хто з дітей правильно відповів?", "Виберіть правильну відповідь" тощо;

- залучення дітей до оцінки відповідей і розповідей з допомогою фішок-оцінок: червоний кружечок – сигнал небезпеки, неправильна форма слова; синій – правильна відповідь. Діти уважно слухають відповідь і кожний викладає відповідний кружечок. За вказівкою вихователя аналізують відповіді;

- складання розповіді за опорними словами,

оцінка дітьми композиції (чи всі слова були задіяні в розповіді й у якому порядку);

- складання розповіді за планом і оцінка дітьми їх відповідності плану;

- постійне введення у структуру уроку дидактичних ігор, вправ і мовленнєвих завдань, які б стимулювали оцінно-контрольні дії.

Висновки. Отже, у навчально-мовленнєвій діяльності оцінно-контрольні дії виконують подвійну функцію; по-перше, вони є необхідною умовою і засобом засвоєння елементарних лінгвістичних знань, формування відповідних мовленнєвих умінь і навичок; по-друге – важливою умовою використання засвоєних знань, сформованих мовленнєвих умінь і навичок у мовленнєвій практиці дитини.

1. Бозуш А.М. Формування оцінно-контрольних дій в мовленнєвій діяльності дошкільників / А.М. Бозуш / *Наука і Освіта*. – 1997. – № 1. – С. 41 – 46.

2. Глазова В.В. Контрольно-оцінна діяльність у системі "учитель-учень" на етапі початкового навчання: зб. наукових статей I Міжнародного освітнього форуму ["Особистість у єдиному освітньому просторі"], (Запоріжжя, 5 – 7 травня 2010 р.) / – Запоріжжя: ТОВ "ЛПС" ЛТД, 2010. – Ч. 3 – С. 34 – 37.

3. Глазова В.В. Формування контрольних оцінних умінь у традиційному і розвивальному навчанні: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції ["Инновационные технологии в образовании"], (Ялта, 20 – 22 сент. 2010 г.) / Ялта: РВВ КГУ, 2010 – С. 56 – 59.

4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

5. Савченко О. Дидактико-методичні вимоги до організації контрольної оцінювальної діяльності вчителя / О. Савченко // *Початкова школа*. – 2011. – № 2. – С. 7 – 12.

6. Савченко О.Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики // Під заг. ред. О.В. Овчарук, – К.: К.І.С., 2004. – С. 33 – 44.

7. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти / Михайло Миколайович Фіцула. – К.: Академія, 2001. – 528 с. (Альма-матер).

Стаття надійшла до редакції 17.05.2016

**МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІМПЕРАТОРСЬКОГО РОСІЙСЬКОГО
МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА У МАРІУПОЛІ (кінець XIX – початок XX ст.)**

УДК 374.72:78(477.62 – 21Маріуполь)“18/19”

Викторія Мітлицька, кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри інструментального виконавства та музичного мистецтва естради
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

**МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІМПЕРАТОРСЬКОГО РОСІЙСЬКОГО
МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА У МАРІУПОЛІ (кінець XIX – початок XX ст.)**

У статті показано основні напрями музично-просвітницької діяльності в Маріуполі Імператорського Російського музичного товариства (ІРМТ). Визначено особливості та форми просвітництва Маріупольського відділення товариства в концертному виконавстві. Проаналізовано програми виступів музикантів-гастролерів у концертах ІРМТ з точки зору розповсюдження музичних знань, збагачення музично-естетичних уявлень слухачів, поширення європейської музичної культури засобами професійного музичного мистецтва. Особливістю просвітницької дії ІРМТ на Маріупольщині є поєднання гедоністичного, пізнавального, естетичного та виховного елементів.

Ключові слова: музичне просвітництво, музично-освітня практика, концертне виконавство, професійне музичне мистецтво.

Літ. 14.

Викторія Метлицкая, кандидат искусствоведения,
доцент кафедры инструментального исполнительства и музыкального искусства эстрады
Мелитопольского государственного педагогического университета имени Богдана Хмельницкого

**МУЗЫКАЛЬНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИМПЕРАТОРСКОГО
РОССИЙСКОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА В МАРИУПОЛЕ
(конец XIX – начало XX вв.)**

В статье показаны основные направления музыкально-просветительской деятельности в Мариуполе Императорского Российского музыкального общества (ИРМО). Определены особенности и формы просветительства Мариупольского отделения общества в концертном исполнительстве. Проанализированы программы выступлений музыкантов-гастролеров в концертах ИРМО с точки зрения обогащения музыкально-эстетических представлений слушателей, повышения уровня их музыкальных знаний путем распространения европейской музыкальной культуры средствами профессионального музыкального искусства. Особенностью просветительской работы ИРМО на Мариупольщине является объединение гедонистического, познавательного, эстетического и воспитательного элементов.

Ключевые слова: музыкальное просветительство, музыкально-образовательная практика, концертное исполнительство, профессиональное музыкальное искусство.

Viktoriya Mitlytska, Ph. D. (Art Studies),
Associate Professor of the Instrumental Performance and Variety Musical Art Department
Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University

**THE MUSICAL AND ENLIGHTENING ACTIVITY OF THE RUSSIAN EMPIERIAL
MUSICAL SOCIETY IN MARIUPOL (the end of the 19th c. – the beginning of the 20th c.)**

The article deals with the main directions in music enlightening activity of the Russian Imperial Musical Society in Mariupol. The peculiarities and special features of music enlightening activity of the Society's Mariupol department in the concert performing are defined. The author studies the regional development of the main forms of the concert performing practice, the basic direction of the Society's music enlightening activity that greatly influenced the musical life in Mariupol. The article analyzes the participation of the musicians in the concerts organized by the Emperor Russian Musical Society in Mariupol. The programs of the musicians' performances as a means of the listeners' musical and aesthetical imagination development and improvement of their musical knowledge are analysed.

Keywords: the musical enlightening, a music educational practice, a concert performing, the professional musical art.

Постановка проблеми. Музичне просвітництво, як особливий вид творчої діяльності, є важливою складовою формування загальної культури суспільства. Розширення музичного кругозору широкого загалу сприяє розвитку його естетичних потреб, відтак, і розвитку музичної освіти, концертного виконавства, музично-театральної справи, музичної журналістики й т. ін. Це в остаточному результаті формує запит

МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІМПЕРАТОРСЬКОГО РОСІЙСЬКОГО МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА У МАРІУПОЛІ (кінець XIX – початок XX ст.)

громадськості на мистецькі досягнення, а, отже, впливає на рівень культури суспільства в цілому.

Стан і рівень культури обумовлюється багатьма чинниками, в тому числі й духовними. Важливим чинником формування духовної культури суспільства є музичне просвітництво – важлива складова музичного життя міст і їх провінційного оточення. Одним із невеликих повітових міст України дореволюційного періоду був Маріуполь, музичне життя якого, й зокрема, становлення музичного просвітництва, на сьогодні є мало вивченим.

В українському музикознавстві традиції дослідження музичної історії невеликих населених пунктів складаються з 20-х рр. XX ст. й до тепер ще не зазнали кардинальних змін. На таке ставлення до власної музичної історії вказував музикознавець М. Алексєєв, який вважав, що у вітчизняному (радянських часів. – В.М.) музикознавстві не створено музичної історії міст подібно до того, як написана вона для цілої низки провінційних міст Італії, Німеччини, Франції. Тому музична історія невеликих міст "... в некоторых случаях, могла бы сообщить ряд существенных данных для истории общественной и культурной жизни вообще" [2, 7]. Дослідження музичного просвітництва, як частини суспільного та культурного життя окремих регіонів, покликане вирішувати назрілі проблеми духовного відродження нації. Звернення до здобутків минулого, до історії музичного просвітництва Маріуполя в тому числі, має змінити на краще стан в освітянській та мистецькій галузях, об'єднати і спрямувати сили громадськості на вирішення гострих питань сьогодення.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Проблеми музичного просвітництва, як явища мистецтва, науковці торкалися лише побіжно. Важливими для даного дослідження стали праці, присвячені вивченню музичної освіти та музично-виконавської практики Російської держави дореволюційної доби, питанням музичного життя великих культурно-історичних центрів України. Це роботи М. Богданова, К. Вебера, М. Фіндейзена, О. Кононової, Е. Куришева, Т. Лаврищевої. Найближчими до обраного напрямку дослідження є праці І. Авескулової, Н. Гуральник [1; 3; 8], в яких віддзеркалені й узагальнені форми педагогічно-просвітницької діяльності ІРМТ в Україні, вплив музичного просвітництва окремих значних творчих особистостей на загальнонаціональний культурно-мистецький процес.

Вивченню музичної культури одного зі східних

регіонів України – Маріупольщини – присвячено небагато праць, серед яких виокремлюється дослідження музичної творчості й музичного побуту греків Приазов'я І. Папуша [13]. Проте в цій розвідці поза увагою автора залишилися інші важливі напрямки музичного життя краю.

Актуальність даного дослідження обумовлюється необхідністю наукового осмислення ролі явища музичного просвітництва у становленні музичного життя Маріуполя наприкінці XIX – початку XX ст., а також важливістю просвітницького напрямку діяльності для розвитку музичної освіти й мистецтва не тільки даного регіону, а й усієї України.

Мета статті – вивчення напрямів, форм та особливостей діяльності Імператорського Російського музичного товариства (ІРМТ) в галузі музичного просвітництва на теренах Маріуполя.

Методи дослідження. У роботі використані діалектичний, термінологічний, джерелознавчий, історичний, системний, соціокультурний, порівняльний, історико-хронологічний методи, а також метод аналізу, систематизації й узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Маріуполь – центр одного з повітів Катеринославської губернії, яка наприкінці XIX ст. займала більшу частину південних територій Російської держави. В губернії того періоду функціонувало чимало творчих громадських товариств та об'єднань. Такими були Товариство катеринославських лікарів, юридичне товариство, Російське технічне товариство, Наукове товариство, Катеринославська Вчена Архівна комісія, товариство ім. М.В. Гоголя, місцеве відділення Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Т.Г. Шевченка.

Застосування засобів музичного мистецтва у просвітництві широких мас не є характерною ознакою діяльності всіх перелічених суспільних та наукових об'єднань. Найбільш активно музичні засоби у справі піднесення культурно-освітнього рівня широкого загалу Катеринославщини застосовували товариства: ім. М.В. Гоголя, "Просвіта" та Наукове. При цих організаціях діяли художня та музична комісії, які об'єднали місцевих діячів культури й мистецтва, прихильників музичного і театрального мистецтва. Незважаючи на спрямованість цих товариств на поширення музичного мистецтва у суспільстві, деякі тогочасні періодичні видання мали привід констатувати, що губернський центр "при его более чем 200-тысячном населении очень беден культурно-просветительскими учреждениями" [14, 100]. Не станемо порівнювати Катеринослав

МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІМПЕРАТОРСЬКОГО РОСІЙСЬКОГО МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА У МАРІУПОЛІ (кінець XIX – початок XX ст.)

із великими культурно-історичними центрами тогочасної Російської імперії, лише зазначимо, що серед вже згаданих товариств безпосередньо музично-просвітницьким спрямуванням відзначалась діяльність Катеринославського відділення Імператорського Російського музичного товариства (КВ ІРМТ). Саме його слід вважати незамінним суб'єктом музичного життя, а, отже, й головним рушієм музичного просвітництва регіону.

Просвітницьку діяльність у великих містах і регіонах держави ІРМТ здійснювало у двох взаємопов'язаних напрямках – через поширення музичної освіти (створення музичних класів та музичних училищ при відділеннях товариства), а також через організацію концертів.

Наприкінці XIX ст. ситуація у сфері музичного життя Російської держави, як і досліджуваного регіону, змінилась на краще і суттєво відрізнялась від стану на 80-і рр. XIX ст. В цей час музично-просвітницька діяльність ІРМТ "... обмежувалась малочисельними музичними ранками та концертами. Переважно звучали сольні номери, рідше квартети та квінтети. ... програми концертів складались завжди з одного відділення..." [1, 6]. Наприкінці XIX ст. виконавські сили головних столичних організацій ІРМТ значно зміцніли, чому певною мірою сприяло відкриття та послідовна діяльність Санкт-Петербурзького відділення ІРМТ, Санкт-Петербурзької консерваторії, Московської консерваторії, Московського філармонічного товариства. Саме завдяки цим установам у столичних містах формувались традиції академічного музикування, визрівали сприятливі умови для музично-просвітницької діяльності вітчизняних музикантів та мистецьких колективів у віддалених від столиць містах і провінційних регіонах держави.

Мета діяльності ІРМТ чітко формулювалась його Статутом: сприяти поширенню музичної освіти в Росії й розвитку всіх галузей музичного мистецтва. Для реалізації проголошеної мети й відкривалися при новостворених відділеннях товариства музичні класи і курси. Музичні класи надавали можливість оволодіння грою на музичних інструментах й основами теоретичних знань, знайомили з творами західноєвропейських та російських композиторів. Курси були розраховані на музичне просвітництво серед представників різних прошарків суспільства. Метою й результатом музичної підготовки широких мас було виховання майбутніх співаків церковного хору та сільських вчителів музики. Концертно-виконавський напрям просвітницької

діяльності ІРМТ реалізовувався через створення численних оркестрів, хорів, ансамблів, влаштування концертів та гастрольних поїздок по провінційних містах, повітових центрах, передмістях. Обидва боки діяльності ІРМТ мали просвітницьку спрямованість.

Філія ІРМТ в Катеринославі була відкрита лише 1898 р. – через 30 років після відкриття аналогічних відділень у столичних містах Російської держави. Відділення товариства в Маріуполі було започатковано ще пізніше – 1917 р. На базі музичних курсів Н. Макарьської було утворено також 1917 р. і Маріупольське музичне училище. Звичайно, найбільша активність і концентрування роботи ІРМТ спостерігалась саме в губернському центрі, проте його відгомін сягав Маріуполя вже з перших років XX ст. До відкриття у Маріуполі власного відділення ІРМТ просвітницька діяльність на території досліджуваного регіону здійснювалась силами губернського відділення товариства. Проте через значне відставання початку роботи відділення ІРМТ в регіоні тривалишим періодом існування, більшою розвиненістю й результативністю позначався саме концертно-виконавський напрям діяльності товариства у порівнянні з освітнім напрямом. Підготовка фахівців у галузі музичного мистецтва, тобто професіоналізація музичної освіти досліджуваного регіону, почалася лише після відкриття Маріупольського музичного училища.

У зв'язку з цим розгляд музичного просвітництва ІРМТ на теренах Маріупольщини зосередимо на концертно-виконавському напрямі. Останній у регіоні представлено різними формами виконавства. Це концерти і виконавців-інструменталістів, і камерно-інструментальних ансамблів, і вокалістів, і великих творчих колективів – симфонічних оркестрів та хорів.

Найяскравішою на Маріупольщині була концертна діяльність симфонічного оркестру Полтавського відділення ІРМТ під керівництвом Дм. Ахшарумова. За 16 років колектив виступив у 434-х концертах, 300 з них – це виступи під час гастрольних подорожей по регіонах України [9, 35]. Подібна творча активність колективу вражаюча. Географія творчих поїздок оркестру охоплювала міста, де були започатковані й функціонували відділення ІРМТ. Особливо відзначались "... концерти у сорока п'яти містечках, де симфонічна музика звучала вперше..." [9, 36]. Серед цих містечок значились Маріуполь разом з 6-ма населеними пунктами Катеринославської губернії.

Концертні виступи симфонічного оркестру

**МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІМПЕРАТОРСЬКОГО РОСІЙСЬКОГО
МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА У МАРІУПОЛІ (кінець XIX – початок XX ст.)**

Дм. Ахшарумова для Маріуполя мали дійсно просвітницьке значення – це перше знайомство з особливостями оркестрового виконавства та з репертуаром для симфонічного оркестру. Просвітницька спрямованість діяльності оркестру Дм. Ахшарумова посилювалась створенням пояснювальних програм до кожного виступу. У столичному музичному журналі наприкінці XIX ст. схвально оцінено цю ініціативу: “Відзначаємо повноту і змістовність пояснювальної програми. У цьому плані й Петербург, і Москва можуть повчитися у Полтави!” [6, 987].

На сьогодні неможливо конкретизувати, з якою саме програмою приїжджав полтавський симфонічний колектив до Маріуполя, але, згодом, програми виконуваних тут творів були аналогічними тим, що відбулись в інших містах. До репертуару концертів оркестру Дм. Ахшарумова в інших відділеннях ІРМТ включались класичні твори західноєвропейських та російських композиторів, найсучасніші твори симфонічного жанру були відсутні. Як зазначають дослідники: “Превалювання музики класичного стилю і відсутність у програмах відверто новаторських композицій зумовлювалися... просвітницькими завданнями оркестру... , вирішувати які, на думку Дм. Ахшарумова, належало традиційному музичному репертуару” [9, 37].

Важливим аспектом у справі поширення оркестром Дм. Ахшарумова професійного музичного мистецтва була пропаганда творчості полтавських авторів. У більшості провінційних міст Російської держави твори композиторів Полтавщини звучали вперше. Це “Українська симфонія” М. Колачевського, “Концертна увертюра” Л. Лісовського, “Елегія для струнного оркестру”, “Сюїта”, “Менует”, інші твори Дм. Ахшарумова, симфонічна фантазія “Метелики” О. Немеровського, “Українська сюїта” В. Оголевця [9, 37]. Вірогідно, що хоча б певна частина з цього переліку творів мала місце і в гастрольних виступах оркестру в регіоні. Виконання кращих зразків європейської та вітчизняної музики оркестром Дм. Ахшарумова було відстоюванням художньої значимості класичної музичної спадщини.

Концерти окремих виконавців-гастролерів були більш звичними для маріупольців. Місцеве відділення ІРМТ, попри недовгий час існування (один рік), продовжувало просвітницьку лінію головного товариства. До повітового центру запрошувались музиканти з Петербургу, Києва, Харкова, Катеринослава. Наприклад, викладачі Катеринославського музичного училища виступали з камерно-інструментальними та

камерно-вокальними концертами. Особливо наголошувалась пресою участь віолончелиста-віртуоза, лауреата Лейпцизької консерваторії Ж. Застрабського [12]. В газетних оголошеннях, у рецензіях на концертні події або у викладі програм-анонсів концертів уціліла інформація тільки виконавців на струнних інструментах. Зустрічаються згадки і про концерти вокалістів, але не підтверджено жодного факту сольних виступів піаністів. За відсутністю першоджерел неможливо встановити причини такої ситуації: чи-то через малу чисельність піаністів-виконавців або через їх значну затребуваність у великих культурних центрах Російської держави – невідомо.

З найвідоміших, всесвітньо знаних скрипалів до Маріуполя кілька разів приїжджав професор Петербурзької консерваторії скрипаль-віртуоз Л. Ауер, який виступав з місцевим піаністом Л. Каневським. У репертуарі Л. Ауера, окрім сольних (Полонез Г. Венявського, Ноктюрн Ф. Шопена, Менует В. Моцарта), були твори концертного жанру (Концерт Ф. Мендельсона для скрипки з оркестром) [7, 421]. Відсутність власного симфонічного оркестру в повітовому місті, звичайно, позначилась на особливостях поширення і презентації місцевій слухацькій публіці творів симфонічного жанру. При виконанні останніх партій оркестру вимушено доручалась комусь із місцевих піаністів і звучала у фортепіанному перекладі. Тож, маріупольці не могли повною мірою оцінити твори для сольного інструменту з симфонічним оркестром.

Нерідким гостем у Маріуполі був викладач Київського музичного училища, скрипаль М. Ерденко. Він приїздив до міста і з сольними, і зі “збірними” концертами. За повідомленнями періодичної преси, представлений на розсуд місцевих слухачів репертуар скрипалю не був вельми широкий. Найбільш різноманітною відзначалась програма концерту 20 лютого 1915 р., в якому М. Ерденко виконав Концерт для скрипки з симфонічним оркестром фа дієз мінор і Полонез Г. Венявського, Романс Л. Бетховена, Тарантелу П. Сарасате. В сольних та камерно-ансамблевих концертах М. Ерденко не втрачав можливості продемонструвати маріупольській публіці власні твори. У зазначеному виступі слухачі мали нагоду познайомитися з пресою “Коль-Нідрей” в авторському виконанні [5].

Але частіше М. Ерденко виступав у Маріуполі разом з іншими музикантами, в чому мала свій вияв дещо застаріла традиція XIX ст. Так звані “збірні” концерти за участю в одному концерті кількох музикантів, на периферії використовувалась

вельми часто. Вірогідно, такий підхід можна пояснити бажанням гастролерів-виконавців дещо полегшити сприйняття місцевою публікою виконуваних музичних творів. В анонсі концерту, що відбувся в Катеринославі та Маріуполі в лютому 1915 р., було зазначено, що в концерті, окрім знаного скрипаля, братимуть участь артистка Київської опери Л. Мирська (сопрано) і піаніст Я. Фішерман. Більшу частину програми концерту займали музичні твори у виконанні М. Ерденка. Маріупольці мали нагоду познайомитися, окрім іншого, з запропонованою скрипалем інтерпретацією Рондо А. Баццині, “Фантазії-апасіонати” А. В’етана і Скрипкової сонати ор.18 Р. Штрауса [4] – досить складного твору, який і сьогодні нечасто звучить з концертної естради. Невідомо, як саме сприйняли маріупольці новітню музичну мову, але, мабуть, не всі виконавці переймалися просвітницькою місією своїх концертів. У той же час, якщо не розуміти під просвітництвом тільки спрямованість на доступність виконаних творів, програма містила, навіть, такий твір, як Симфонію Е. Лало (це, скоріш, Другий концерт для скрипки з оркестром, що дістав назву “Іспанська симфонія”). Згаданий твір нечасто могла почути публіка значно більших культурних центрів, аніж Маріуполь. Це рідкісний випадок, коли маріупольська публіка познайомилась із маловідомим твором французького композитора і збагатила свою інтелектуальну скарбницю знаннями нового типу концерту, створеного Е. Лало – концерту-сюїти.

Більш демократичною для сприйняття місцевої публіки була програма співачки Л. Мирської, яка виконала романси П. Чайковського, арію з його опери “Пікова дама” й романс Л. Бетховена [4].

Порівнюючи музичне життя Маріуполя та його околиць з іншими регіонами, може видатися, що саме в даному регіоні концертне виконавство музикантів-гастролерів не відзначалось високою інтенсивністю. Проте вдале географічне розташування Маріуполя між двома значно більшими музичними центрами – Катеринославом та ближчим територіально Ростовом-на-Дону – дозволяє припустити, що музичне життя повітового міста могло бути значно активнішим. Музиканти в гастрольних подорожах з Катеринослава до Ростова-на-Дону не могли оминати Маріуполь, тож, зі значною часткою вірогідності, зупинялися тут і виступали з концертами. Бурхливе концертне життя великих міст не могло не зачіпати хоча б краєчком і Маріуполь. Про це свідчить той факт, що 1917 р. в Маріуполі славний скрипаль М. Полякін 1917 р. дав два концерти [10; 11]. Найімовірніше, що

перший виступ відбувся по дорозі до одного з уже згаданих міст, а другий – на зворотному шляху.

Висновки. Завдяки просвітницькій діяльності ІРМТ наприкінці XIX – початку XX ст. в Маріуполі, й по всій губернії, музичне життя стало різнобарвним і насиченим мистецькими подіями. Серед досить великої кількості концертів, влаштованих ІРМТ, переважали заходи академічного спрямування. Музичне просвітництво Маріупольщини представлене як творчістю місцевих, так і приїжджих музикантів. Мешканці регіону мали нагоду познайомитися з окремими видами професійного виконавського мистецтва: з симфонічним виконавством; з сольним скрипковим і віолончельним виконавством; з камерно-інструментальним та камерно-вокальним музикуванням. На основі прослуханих музичних творів різних форм, жанрів і стилів у виконанні виконавців-гастролерів місцеві жителі значно розширили коло своїх естетичних уявлень, поповнили емоційний багаж, що в результаті позначилось на рівні їх духовної і загальної культури. Тож, особливістю просвітницької дії ІРМТ у концертно-виконавській практиці Маріупольщини є поєднання гедоністичного, пізнавального, естетичного та виховного елементів.

Обраний напрям дослідження може бути продовжено шляхом вивчення загальних характеристик явища музичного просвітництва, а також виявлення особливостей музично-просвітницької діяльності громадських, творчих об’єднань та установ, а також навчальних закладів усіх типів і спрямувань.

1. *Авескулова І.В. Просвітницько-педагогічна діяльність в Україні Імператорського Російського музичного товариства (друга половина XIX – початок XX ст.): автореф. дис... канд. пед. наук.: спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / І.В. Авескулова. – Х., 2010. – 20 с.*

2. *Алексеев М.П. Из музыкальной жизни русской провинции первой половины XIX века / М.П. Алексеев // История русской музыки в исследованиях и материалах. – Т. 1. – М., 1924. – С. 7 – 45.*

3. *Барабаш І.В. Форми педагогічно-просвітницької діяльності Харківського відділення Імператорського Російського музичного товариства / І.В. Барабаш // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. праць / Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. – Х., 2008. – №29. – С. 17 – 22.*

4. *[Б.а.] Концерт известного скрипача Михаила Эрденко // Приднепровский край. – Екатеринослав, 1915. – №5390. – 5 февраля.*

5. *[Б.а.] Концерт Михаила Эрденко // Приднепровский край. – Екатеринослав, 1915. – №5405. – 20 февраля.*